

Шехірів Володимир Рафаїлович,
аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, заступник голови Мар'їнської райдержадміністрації Донецької області.

Шехирев Владимир Рафаилович,
аспирант кафедры государственного управления и местного самоуправления Днепропетровского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, Марьянская райгосадминистрация Донецкой области, заместитель председателя.

Vladimir Rafailovich Shekhiryev,
aspirant of the Dept. of Public Administration and Local Self-Government of the Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Maryinsky district administration Donetsk region, Deputy Chairman.

Івашутін Сергій Володимирович,
благодійна організація “Благодійний фонд “Допомога Дніпра”, юрист.

Ивашутин Сергей Владимирович,
благотворительная организация “Благотворительный фонд “Помощь Днепра”, юрист.

Ivashutin Sergiy Volodymyrovych,
charitable organization “Charity Fund “Help Dnieper”, lawyer.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Анотація. У статті аналізуються характер та масштаби техногенних загроз національній безпеці України, зокрема з'ясовано, що на державному

рівні не вирішуються завдання захисту населення, об'єктів економіки, національного надбання від надзвичайних ситуацій техногенного або іншого характеру. Аналіз причин такого стану обумовлює вжиття з боку держави адекватних заходів, суть яких полягає у створенні цілісної системи захисту населення і територій від НС техногенного характеру та проведення виваженої державної політики з цих питань. Доведено, що пріоритетами національних інтересів України в техногенній сфері повинні стати забезпечення техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

Ключові слова: державне управління, надзвичайна ситуація, техногенна безпека, захист населення, захист територій, техногенна катастрофа.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЗАЩИТОЙ НАСЕЛЕНИЯ И ТЕРРИТОРИЙ ОТ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРА

Аннотация. В статье анализируются характер и масштабы техногенных угроз национальной безопасности Украины, в частности выяснено, что на государственном уровне не решаются задачи защиты населения, объектов экономики, национального достояния от чрезвычайных ситуаций техногенного или иного характера. Анализ причин такого состояния обуславливает принятие со стороны государства адекватных мер, суть которых заключается в создании целостной системы защиты населения и территорий от ЧС техногенного характера и проведения взвешенной государственной политики по этим вопросам. Доказано, что приоритетами национальных интересов Украины в техногенной сфере должны стать обеспечение техногенно безопасных условий жизнедеятельности граждан и общества, сохранение окружающей природной среды и рациональное использование природных ресурсов.

Ключевые слова: государственное управление, чрезвычайная ситуация, техногенная безопасность, защита населения, защита территорий, техногенная катастрофа.

IMPROVEMENT OF PROTECT THE POPULATION AND TERRITORIES FROM EMERGENCY SITUATIONS OF TECHNOGENIC CHARACTER

Abstract. The article analyzes the nature and extent of man-made threats to the national security of Ukraine, in particular, found that at the state level can not be solved the problem of protection of population, economic facilities, national heritage from man-made emergencies or otherwise. Analysis of the causes of this state makes the adoption by the government of adequate measures, the essence of which is to create an integrated system to protect the population and territories

from emergency situations of technogenic character and conduct of sound public policy in this regard. It is proved that the priorities of national interests of Ukraine in the field of man-made should be to ensure technologically secure conditions of life of citizens and society, the preservation of the environment and rational use of natural resources.

Keywords: public administration, emergency, technogenic safety, protection of the population and territories protection, technological disaster.

Постановка проблеми. Більшість з техногенних та природних небезпек є характерними для України, що несуть потенційну загрозу для благополуччя держави, її громадян. Незважаючи на небезпечний техногенний потенціал в Україні досить часто не застосовуються конкретні необхідні заходи з метою попередження своєчасної ліквідації даних небезпек та загроз. Про актуальність обраного напрямку дослідження свідчить прийняття Закону України від 7 червня 2012 р. № 4909-VI “Про Загальнодержавну цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013–2017 роки” та Регіональних цільових соціальних програм розвитку цивільного захисту [1].

Відсутність загальноприйнятих поглядів щодо цільових, функціональних, організаційних та інших складових механізмів державного управління у сфері цивільного захисту призвела до недосконалості та суперечливості чинного законодавства у зазначеній сфері; низької дієздатності державного управління, не зовсім задовільного стану цивільного захисту як системи забезпечення безпеки життя і діяльності людини; загострення соціально-політичної ситуації, демографічної кризи.

Пріоритетами національних інтересів України в техногенній сфері повинно стати забезпечення техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв’язання проблем управління захистом населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, сталого розвитку та забезпечення прийняттого рівня техногенної безпеки, вивчення окремих екологічних аспектів державного управління у сфері охорони довкілля зробили вчені: Б. Данилишин, В. Ковтун, А. Степаненко, І. Кринична, Г. Ситник, М. Сицінська, В. Тютюнник, Б. Гамалюк, В. Костенко, Н. Клименко, В. Малюга, В. Юхновський, В. Мариненко та ін. [2–10] показує, що на теперішній час система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій як складова системи національної безпеки неефективна.

Мета статті. На основі аналізу управління захистом населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру намітити шляхи удосконалення та оптимізації роботи з підвищення рівня техногенної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві значне місце займають проблеми захисту населення від впливу різноманітних факторів. Ріст темпів господарської діяльності, кількості комерційних великих промислових підприємств (об'єктів) ускладнених технологічних процесів, застосування нових, не завжди безпечних, виробництв значно впливає на кількість виробничих та техногенних катастроф, що призводить до травматизму і людських жертв. Особливу небезпеку на сьогодні являє також і тероризм, який може виражатися у найбільш непередбачуваних формах впливу на населення.

Стаття 3 Конституції України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека в Україні є найвищою соціальною цінністю. Тому одним із пріоритетних напрямків діяльності усіх органів виконавчої влади є попередження загибелі людей та надання допомоги постраждалим під час надзвичайних ситуацій [11].

Державна політика у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру здійснюється на принципах пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя і збереження здоров'я людей і довкілля та безумовного надання переваги раціональній і превентивній безпеці. Основні фактори, які загрожують міжнародній, державній та особистій безпеці, за своїм походженням є транснаціональними і не можуть бути ефективно ліквідовані за допомогою односторонніх дій.

Сьогодні змінився характер небезпеки і загрози, який носить більш

комплексний, взаємозв'язаний характер. Це викликає необхідність вироблення підходів до забезпечення комплексної безпеки, під якою розуміється стан захищеності людини і оточуючого природного середовища від усієї сукупності небезпек, що їм загрожують.

Термін “техногенна безпека” наведено у Кодексі цивільного захисту України. Він означає: “відсутність ризику виникнення аварій та/або катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, а також суб'єктах господарювання, що можуть створити реальну загрозу їх виникнення. Техногенна безпека характеризує стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Забезпечення техногенної безпеки є особливою (специфічною) функцією захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій” [12].

Отже, техногенні джерела небезпеки — це передусім небезпеки, які пов'язані з використанням: транспортних засобів; експлуатацією підіймально-транспортного обладнання; горючих, легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів; використанням процесів, що відбуваються при підвищених температурах та підвищеному тиску; використанням електричної енергії; хімічних речовин; випромінювання (іонізуючого, електромагнітного, акустичного); зброї; бактерій та організмів, створених методами генної інженерії. Також, потужним техногенним процесом є спалювання вихлопного палива.

У зв'язку з використанням все більших енергетичних потужностей люди змушені концентрувати енер-

гію на невеликих ділянках, причому найчастіше в межах міст та інших населених пунктів. Йде просторова концентрація синтетичних хімічних сполук, більша частина котрих отруйна. Внаслідок цього різко зросло забруднення навколишнього середовища, знищення лісів, опустелювання, все більше людей гине внаслідок аварій на виробництві і транспорті.

Нинішній рівень техногенної безпеки в країні зумовлений здебільшого надмірним техногенним навантаженням на природне середовище, який створювався протягом радянського періоду розвитку. Суттєві диспропорції у розміщенні продуктивних сил, що існували упродовж тривалого часу, призвели до того, що в Україні техногенне навантаження на природне середовище у 4–5 разів перевищувало аналогічний показник розвинених країн. При цьому розораність земель складала 80 % від усіх сільськогосподарських угідь, а обсяг води, що використовувався у технологічних процесах, у 2–5 разів перевищував рівень використання порівняно з розвиненими країнами. Надмірна концентрація промисловості та сільського господарства зумовила катастрофічне забруднення повітря, води й ґрунтів, а масштаби екологічних змін створили реальну загрозу життю та здоров'ю громадян.

Сьогодні щорічно виникають тисячі тяжких надзвичайних ситуацій техногенного характеру, внаслідок яких гине велика кількість людей, а матеріальні збитки сягають кількох мільярдів гривень. Нині в багатьох областях України у зв'язку з небезпечними природними явищами,

аваріями і катастрофами обстановка характеризується як дуже складна. Тенденція зростання кількості природних і, особливо, техногенних надзвичайних ситуацій, вагомість наслідків об'єктивно примушують розглядати їх як серйозну загрозу безпеці окремої людини, суспільства та навколишнього середовища, а також стабільності розвитку економіки країни.

Руйнівну силу техногенних катастроф у деяких випадках можна порівняти з військовими діями, а кількість постраждалих значною мірою залежить від типу, масштабів, місця і темпу розвитку ситуації, особливостей регіону і населених пунктів, що опинились в районі події, об'єктів господарської діяльності. Несподіваний розвиток подій веде до значного скорочення часу на підготовку рятувальних робіт і їх проведення.

Сьогоднішні кризові процеси в Україні супроводжуються радикалізацією політичної боротьби, в результаті якої відбуваються захоплення, в т. ч. із застосуванням зброї, урядових і державних установ, об'єктів, що належать збройним силам і правоохоронним органам України, важливих інфраструктурних об'єктів, інших установ, підприємств і компаній та, що саме важливе території нашої держави. У результаті таких дій значно підвищується загроза втрати управління певними системами і об'єктами, вихід з ладу яких може призвести до надзвичайних ситуацій комплексного характеру з важкими наслідками. Крім того, подальше поглиблення кризи, в т. ч. внаслідок іноземного втручання в Україну, значною мірою підвищує

рівень терористичних загроз для зазначених систем і об'єктів.

Значне загострення політичної обстановки в східних і південних регіонах України у випадку подальшої ескалації має своїм наслідком зростання загроз техногенній безпеці держави, в т. ч. внаслідок порушення технологічного режиму численних потенційно небезпечних об'єктів (ПНО).

Успадкований від колишнього СРСР комплекс гірничодобувних, хімічних, енергетичних та інших об'єктів із значною кількістю промислово-міських агломерацій, у теперішній ситуації зумовлює суттєве зростання ризиків виникнення техногенних та природних катастроф з масштабними транскордонними наслідками через загрозу воєнних дій в місцях дислокації ПНО. Найбільшу загрозу серед них можуть представляти АЕС, шахти та кар'єри, греблі великих водосховищ, підприємства хімічної промисловості та полігони токсичних відходів.

В Україні більше 5700 ПНО (23 % від загальної кількості) зосереджено на території Донецької, Луганської та Харківської областей за просторовою щільністю в 3 рази вище середньої. При цьому переважаюча частина з них є об'єктами критичної інфраструктури та експлуатується за умов наднормативної зношеності (до 70 %), небезпечного зниження міцності порід підгрунтя внаслідок підтоплення, впливу корозії на конструктивні елементи нафто- і газопроводів, мостів, підземних комунікацій тощо [13; 14].

До потенційно-небезпечних об'єктів південно-східного регіону України

можна віднести греблі Запорізької та Каховської ГЕС, Запорізьку та Південноукраїнську АЕС, канали: Північнокримський та Дніпро-Донбас, сховища ядерних відходів поблизу міст Павлоград, Жовті Води, Дніпродзержинськ, численні підприємства хімічної, металургійної галузі [13].

В сучасних умовах в Україні існують і тісно пов'язані між собою техногенні, екологічні, природні загрози, які створюють реальну загрозу підвищення рівня ризику виникнення аварій, катастроф, НС, нестандартних побутових подій.

Так, ризики виникнення надзвичайних ситуацій на АЕС України, інших підприємствах в галузі використання ядерної енергії залежать як від технічного стану об'єктів ядерно-промислового комплексу, так і від зовнішніх техногенних факторів, таких як пожежі, вибухи, авіакатастрофи тощо.

Однак виникли і додаткові ризики, пов'язані зі зростанням загроз ядерного тероризму внаслідок збройного конфлікту на південному сході України. Радіаційний вплив, причиною якого можуть бути окремі виробництва, об'єкти і матеріали є одним із найбільш небезпечних техногенних факторів, які мають негативний вплив на умови життя населення і навколишнє середовище.

В Україні об'єктами державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки у сфері використання ядерної енергії є: 1) 15 енергоблоків і посідає 10 місце в світі за цим показником, а за встановленою потужністю наших енергоблоків ми знаходимося на 7 місці; 2) сховище відпрацьованого ядерного палива; 2 дослідниць-

ких реактори; 3) підприємства з видобутку та переробки уранової руди; 4) об'єкт "Укриття" та післяаварійні відходи у 30-кілометровій зоні ЧАЕС; 5) 8 підприємств, що займаються поводженням з радіоактивними відходами; 6) підприємства, що використовують джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ) та радіаційно-небезпечні технології.

Єдиним оператором усіх діючих атомних електростанцій в Україні є Державне підприємство "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом" (далі – ДП НАЕК "Енергоатом"). До складу ДП НАЕК "Енергоатом" входять 4 атомні електростанції: Запорізька, Южно-Українська, Хмельницька та Рівненська [13].

В Україні забезпечено сталий та безпечний режим роботи АЕС відповідно до Закону України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку" та положень Конвенції про ядерну безпеку. На системній основі впроваджуються заходи з підвищення рівня безпеки діючих АЕС України відповідно до вимог національних норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки, рекомендацій МАГАТЕ та з урахуванням передової міжнародної практики.

В свою чергу, на території України функціонує понад 1,7 тис. об'єктів промисловості, які зберігають або використовують у виробничій діяльності сильнодіючі отруйні речовини, у т. ч. хлор і аміак [13]. На хімічнонебезпечних об'єктах здебільшого використовуються застарілі технології, вони оснащені зношеним обладнанням. За останні роки заміна або оновлення основних виробни-

чих фондів цих підприємств майже не здійснювалися. На них зафіксовані численні порушення норм охорони праці, пожежної, екологічної та санітарно-епідеміологічної безпеки, які систематично реєструються під час щорічних перевірок стану техногенної безпеки. Виявлено випадки проектування й побудови аміачних холодильних установок без жодного засобу та заходу з техногенної безпеки, регламентованих чинною нормативно-законодавчою базою.

Унаслідок виникнення НС із викидом отруйних речовин загальна площа зон хімічного зараження може охопити територію, на якій мешкає близько 20 млн осіб. Крім того, у межах промислових майданчиків цієї групи об'єктів бувають підтоплення, деформації підземних мереж і підґрунтя, які підвищують ризик виникнення НС на прилеглих територіях.

Масштабний характер розвитку й прояву зазначених деструктивних процесів у деяких адміністративних областях України призводить до того, що вони не лише стали невід'ємним складником економічного розвитку, а й відповідним утворювачами ризиків, а саме: Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Львівська області.

Також в Україні діє понад 1,5 тис. вибухо- і пожежонебезпечних об'єктів, на яких зосереджено близько 13,6 млн т твердих і рідких небезпечних речовин [13]. Переважна кількість таких об'єктів розташована в центральних, східних і південних областях країни, де сконцентровані хімічні, нафто- й газопереробні, коксохімічні, металургійні та маши-

нобудівні підприємства, розгалужена мережа нафто-, газо- й аміакопроводів, експлуатуються нафто- і газопромисли та вугільні шахти, у т. ч. надкатегорійні по метану та вибухонебезпеці вугільного пилу.

Наявність в Україні розвинутої мережі дорожньо-транспортних комунікацій, перевезення ними значної кількості небезпечних речовин, стан самих комунікацій і всіх видів транспортних засобів становить певну загрозу для людей, економіки й природного середовища. Щорічно в Україні перевозиться транспортом загального користування понад 3,0 млрд пасажирів, а також 900 млн т вантажів, у т. ч. велика кількість небезпечних. На залізничний транспорт припадає близько 50 % вантажних перевезень, автомобільний — 26 %, річковий і морський — 14 %, авіаційний — 10 %. До 30 % від загального обсягу вантажів складають небезпечні речовини [13].

Потребують якісного оновлення основні фонди залізничного транспорту. Технічний стан тягового рухомого складу критичний. Ступінь його зносу складає у середньому 77 %. Відпрацювали нормативний строк 57 % електровозів, 18 % тепловозів, 46 % дизель-поїздів, які ще знаходяться в експлуатації. Крім того, до 20 % залізничних колій знаходяться під впливом регіонального підтоплення земель, близько 40 % — перебувають у зонах карстових загроз, до 11 % — на територіях можливої активізації зсувних процесів [13]. Потребують заміни понад 20 % залізничних колій, 16 % яких знаходяться в аварійному стані.

Автомобільний транспорт щорічно спричиняє понад 50 тис. дорожньо-транспортних пригод, у яких гине близько 8,5 тис. осіб. Автотранспорт є також джерелом значного забруднення атмосферного повітря, особливо у великих містах. На морському й річковому транспорті збільшилися аварійні виливи із суден нафти, нафтопродуктів та інших шкідливих речовин. На повітряному транспорті також спостерігається негативна динаміка аварійності (кожна друга–третя авіаційна аварія призводить до загибелі людей). На території України експлуатується понад 20 тис. залізничних та автодорожніх мостів, що належать Укрзалізниці, Укравтодору та комунальним службам. З-поміж залізничних мостів 14 % мають незадовільний технічний стан, а 1,8 % потребують заміни у зв'язку зі зношеністю. Серед мостів загального користування, що підпорядковані Укравтодору, не відповідають вимогам експлуатації та безпеки руху 46 %, а з-поміж комунальних мостів — 76 %. Майже всі мости не мають відповідного нагляду й спостереження за станом їхніх конструкцій та інженерно-геологічним станом порід підґрунтя, які зазнають активних впливів динамічних навантажень від великовантажного транспорту, повеней і підтоплення прилеглих територій. На шляхах загального користування 34 % мостів побудовані до 1961 р., хоча розрахунковий термін служби не перевищує 30–40 років [13; 15].

Через недостатнє виконання підприємствами житлово-комунального господарства планово-профілактичних і попереджувально-ремонтних

заходів безпека на міському електротранспорті погіршилася порівняно з минулими роками. Зокрема, небезпечною є експлуатація застарілого парку тролейбусів. Відсутні ефективні системи видалення диму під час пожеж (наявні вентиляційні установки не можуть працювати при температурі вище 70°C). Черговий оперативний персонал метрополітену не забезпечений необхідними засобами протипожежного захисту. Результати моделювання терористичних актів та їхніх наслідків на метрополітені виявили негативну роль діючої системи вентиляції, що може прямо сприяти розповсюдженню диму й газу, і вказали на актуальність проблеми координації дій в умовах обмеженої дальності зв'язку.

Водопровідно-каналізаційне господарство в містах і селищах міського типу в Україні характеризується незадовільним технічним станом споруд, обладнання, недосконалістю структури управління цією галуззю та нормативно-правової бази для забезпечення її надійного й ефективного функціонування. На комунальних водопровідно-каналізаційних спорудах із загальної добової кількості стічних вод 10575,0 тис. м³ проходить очищення лише 9653,7 тис. м³ за добу [16; 17].

У промислово розвинених районах Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Запорізької, Миколаївської областей цілодобово скидається без очищення понад 176 тис. м³. Четверта частина водопровідних очисних споруд і мереж (у вартісному виразі) фактично відпрацювала термін експлуатації, 22 % очисних мереж перебуває в аварійному стані

[13]. Закінчився термін експлуатації кожної п'ятої насосної станції, половини насосних агрегатів, з яких 40 % потребує заміни.

Кількість аварій на водопровідних мережах України значно перевищує відповідний рівень у країнах Європи. У каналізаційних системах 26 % мереж і 7 % насосних станцій потребують ремонту. Амортизовано 48 % насосних агрегатів, 46 % потребує заміни. Планово-попереджувальний ремонт виконується лише на половині потужностей [13].

Протяжність магістральних газопроводів територією України сягає понад 35 тис. км, магістральних нафтопроводів — 4 тис. км. Їхню роботу забезпечує 31 компресорна нафтоперекачувальна і 89 компресорних станцій. Унаслідок великої кількості аварій та злочинних пошкоджень, які спричиняють забруднення довкілля, існуючі мережі нафтопроводів і продуктопроводів є джерелами підвищеної екологічної небезпеки.

Близько 5 тис. км (14 %) лінійної частини магістральних газопроводів побудовані у 60–70 роки і відпрацювали свій амортизаційний термін. Потреба в їх оновленні становить до 500 км за рік. Фактичне виконання капітального ремонту й реконструкції газотранспортної системи майже у 10 разів нижче за необхідний. Крім того, експлуатація магістральних газопроводів відбувається у складних інженерно-геологічних умовах: до 59 % магістральних газопроводів перебувають в умовах можливого прояву карсту, до 21 % — у зонах прояву регіонального підтоплення земель.

Несанкціоновані втручання в цілісність нафтопродуктопроводів

(свердлення отворів з метою крадіжки) завдають значних матеріальних збитків, створюють аварійні ситуації та завдають екологічної шкоди. Крадіжки з нафтопродуктопроводів через бездіяльність органів внутрішніх справ щодо цього призводять до постійного забруднення ґрунтових вод і водоймищ, і як наслідок – погіршують загальну екологічну обстановку.

Викликає стурбованість і стан експлуатації магістральних продуктопроводів. Передусім ідеться про магістральний аміакопровод Тольятті–Одеса виробничого об'єднання “Трансаміак”, протяжність якого сягає на території України понад 1 тис. км при тиску аміаку в трубопроводі понад 80 кг/см². При аварії на цьому аміакопроводі в зону ураження може потрапити від 200 до 15 тис. осіб, що зазначено у Постанові Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 808 “Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку”.

Об'єктами підвищеної небезпеки на території України є греблі, дамби, водопропускні споруди на 12 гідровузлах і 16 водосховищах річок Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець. У разі їх руйнування виникнуть зони катастрофічного затоплення, загальна площа яких становитиме 8294 км², куди потрапляють 536 населених пунктів та 470 промислових об'єктів різного призначення. Характерним для катастрофічного затоплення при руйнуванні гідроспоруд є значна швидкість розповсюдження (3–25 км/год.), висота (10–20 м) та ударна сила (5–10 т/м²) хвилі прориву, а також швидкість і

час затоплення прилеглої території. Унаслідок такого явища можливе руйнування будівель, порушення роботи енергосистем (пошкодження до 2 тис. км ЛЕП) і транспортного сполучення, вихід з ладу мереж і споруд газового господарства, систем водопостачання[13; 14; 16].

Отже, аналіз стану управління захистом населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру в Україні дозволив з'ясувати, що техногенна безпека є необхідною умовою стабільності існування, життєдіяльності і прогресивного розвитку соціуму. Техногенна безпека складається із пожежної, транспортної, хімічної, радіаційної, гідродинамічної, промислової, воєнної та безпеки об'єктів життєдіяльності, що є невід'ємним елементом національної безпеки України і являє собою динамічно стійкий стан, при якому об'єктивно відсутні або виключаються джерела небезпеки, а при їх наявності або виникненні виключається можливість заподіяння від них шкоди інтересам особи, суспільству у державі.

Висновки. З огляду на вищенаведене можна констатувати, що в Україні в цілому рівень ризику виникнення НС був і поки, що залишається надзвичайно високим. З урахування цього, *основними напрямками удосконалення державного управління* щодо запобігання НС і забезпечення безпеки населення і територій повинні бути: створення енергозберігаючих та екологічно безпечних технологій, що значно зменшують можливість виникнення НС та мінімізують їх вплив на навколишнє середовище; створення і розвиток науково-мето-

дичних засад управління ризиками НС і формування необхідної нормативно-правової та методичної бази для забезпечення державних процесів контролю та нормування ризиків; розробка на державному і регіональному рівнях економічних механізмів регулювання діяльності по зниженню ризиків та зменшенню масштабів НС; розвиток управління ризиками НС на базі нових інформаційних технологій; удосконалення фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності по зниженню ризиків і пом'якшення НС, а також підвищення ефективності заходів з їх усунення; розвиток і удосконалення систем моніторингу, спостереження та лабораторного контролю за станом навколишнього природного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. *Постанова* Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку” від 28 серпня 2013 р. № 808.
2. *Кринична І. П.* Державне управління процесами радіаційно безпечної життєдіяльності населення: монографія / І. П. Кринична. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2015. — 388. с.
3. *Костенко В. О.* Діяльність місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо захисту населення і територій у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій / В. О. Костенко // *Грані*. — 2013. — № 4 (96). — Режим доступу: <http://grani.org.ua/ua/graniarchive.html>
4. *Малюга В. М., Юхновський В. Ю.* Принципи формування екологічної мережі України. Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: file:///C:/Users/Ira/Downloads/licgoc_2012_1_10.pdf
5. *Мариненко В. О.* Екологічна політика органів місцевої влади великих міст України: дис. ... к. держ. упр., захищена у 2009 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/>
6. *Гамалюк Б. М.* Право на безопасную окружающую среду как общегосударственная ценность: управленческие возможности обеспечения / Б. М. Гамалюк // *Вестн. гос. и муниципального управления: Культурно-просветительское и образовательное издание*. — № 4. — 2013. — С. 68–76.
7. *Данилишин Б. М.* Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. — К.: Лекс Дім, 2004. — 552 с.
8. *Ситник Г. П., Клименко Н. Г.* Забезпечення екологічної безпеки в регіоні // *Державне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища: кол. монографія* / В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, В. В. Вітвіцький та ін. — К.: НДІ “Укראгропродуктивність”, 2007. — С. 74–89. (Бібліотека сільського голуви).
9. *Сіцінська М. В.* Державне управління у сфері демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України: дис. ... док. наук держ. упр.: 25.00.02; захищена 2014. — К., 2014. — 561 с.
10. *Тютюнник В. В.* Створення комплексної системи моніторингу надзвичайних ситуацій в регіонах Укра-

- їни; дис. ... док. тех. наук: 21.02.03; захищена 2015. — К., 2015. — 328 с.
11. *Конституція* України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — Д.: Дніпрокнига, 1996. — 48 ст.
  12. *Кодекс* цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
  13. *Національна* доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua>
  14. *Національна* доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.mns.gov.ua/files/prognoz-report/2012/4_1_2012.pdf
  15. *Аналіз* стану сфери дорожньо-мостового господарства за 2011 рік / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. — http://minregion.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=1762
  16. *Національна* доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/nasdopovid2011.html>
  17. *Україна* – 2011: зб. стат. / Державна служба статистики України. — К., 2012. — 27 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua